

НАУКОВО-ДОСЛІДНИЙ ІНСТИТУТ ПУБЛІЧНОГО ПРАВА

ФЕДОРЕНКО АНАТОЛІЙ ВІКТОРОВИЧ

УДК 342.9 (477)

**АДМІНІСТРАТИВНО-ПРАВОВІ ЗАСАДИ ДЕРЖАВНОГО
РЕГУЛЮВАННЯ РИНКУ СТРАХУВАННЯ**

12.00.07 – адміністративне право і процес;
фінансове право; інформаційне право

**Автореферат дисертації на здобуття наукового ступеня кандидата
юридичних наук**

Київ – 2025

Дисертацією є рукопис

Робота виконана в Науково-дослідному інституті публічного права

Науковий керівник:

доктор юридичних наук, професор

Муравйов Кирило Володимирович,

ПрАТ «Вищий навчальний заклад

«Міжрегіональна Академія управління персоналом»,

ректор

Офіційні опоненти:

доктор юридичних наук, професор

Кобзар Олександр Федорович,

Національна академія внутрішніх справ,

т.в.о. директора навчально-наукового інституту поліцейської діяльності

доктор юридичних наук, старший дослідник

Шкарупа Костянтин Вікторович,

Бюро економічної безпеки України,

старший оперуповноважений в особливо важливих справах

Департаменту організаційного забезпечення діяльності

Захист відбудеться «16» вересня 2025 р. об 11⁰⁰ годині на засіданні спеціалізованої вченої ради Д 26.503.01 у Науково-дослідному інституті публічного права за адресою: 03035, м. Київ, вул. Георгія Кірпи, 2А

З дисертацією можна ознайомитись у бібліотеці Науково-дослідного інституту публічного права за адресою: 03035, м. Київ, вул. Георгія Кірпи, 2А

Автореферат розісланий «14» серпня 2025 р.

Учений секретар
спеціалізованої вченої ради

Ксенія КУРКОВА

ЗАГАЛЬНА ХАРАКТЕРИСТИКА РОБОТИ

Обґрунтування вибору теми дослідження. Сучасний світ складно уявити без системи страхування. Воно є невід'ємною складовою економіки, важливим інструментом захисту майнових інтересів фізичних та юридичних осіб, а також держави в умовах невизначеності й ризиків різноманітного характеру. У реаліях сьогодення страхування виконує подвійну функцію: з одного боку, слугує додатковою гарантією забезпечення фінансової стабільності суб'єктів господарювання та домогосподарств у разі настання страхових випадків, а з іншого – сприяє накопиченню значних інвестиційних ресурсів, які можуть бути спрямовані на розвиток економіки. Крім того, належне функціонування ринку страхування передбачає його стійкість, прозорість, конкурентність і здатність ефективно виконувати захисні й інвестиційні функції. Водночас ринок страхових послуг є вразливим до безпекової ситуації, економічних коливань, фінансових криз, недобросовісної поведінки учасників і можливих зловживань, що може призвести до втрати довіри споживачів та зниження його ефективності.

З огляду на зазначене вище, важливим і необхідним кроком є створення оптимальної системи державного регулювання ринку страхування, адже воно покликане забезпечити дотримання стандартів фінансової надійності, захистити права страхувальників, запобігати монополізації та недобросовісній конкуренції, а також інтегрувати національний ринок у світовий фінансовий простір. Ефективна регуляторна політика сприяє формуванню стабільного інституційного середовища, підвищенню капіталізації страхових компаній та розвитку нових продуктів, що відповідають зростаючим потребам суспільства. Отже, важливим напрямом діяльності держави є побудова ефективної системи адміністративно-правових засад, на яких буде базуватися система державного регулювання ринку страхування України.

Зв'язок теми дисертації із сучасними дослідженнями. Окремі проблемні питання, присвячені функціонуванню ринку страхування України, у своїх наукових працях розглядали: Л.В. Андрущенко, В.А. Бондаренко, С.В. Бровко, А.Г. Бухтіарова, Ю.В. Гаруст, Є.А. Гетьман, О.В. Джафарова, Є.В. Дуліба, А.С. Жила, О.С. Журавка, У.В. Івасечко, О.Ф. Кобзар, Ю.О. Костенко, В.І. Курило, Л.І. Луценко-Миськів, А.А. Манжула, К.В. Муравйов, В.Ю. Оксінь, С.С. Осадець, О.М. Пахненко, С.А. Пилипенко, Н.А. Пустова, Є.Ю. Соболь, О.О. Сосновська, Л.В. Сорока, В.Ю. Стеценко, О.О. Хорватова, Р.В. Шаповал, К.В. Шкарупа, Н.Я. Якимчук та багато інших. Водночас, попри значний теоретичний доробок, у науковій літературі фактично неопрацьованим залишається питання дослідження адміністративно-правових засад державного регулювання ринку страхування.

Таким чином, необхідність комплексного вдосконалення державного регулювання ринку страхування, а також відсутність комплексних монографічних досліджень, присвячених вказаній проблематиці, обумовлюють актуальність і своєчасність дисертаційного дослідження, присвяченого

характеристиці адміністративно-правових засад державного регулювання ринку страхування.

Зв'язок роботи з науковими програмами, планами, темами. Дисертаційне дослідження виконано відповідно до Цілей сталого розвитку України на період до 2030 року, затверджених Указом Президента України від 30 вересня 2019 року № 722/2019; Стратегії економічної безпеки України на період до 2025 року, введеної в дію Указом Президента України від 11 серпня 2021 року № 347/2021; Національної економічної стратегії на період до 2030 року, затвердженої постановою Кабінету Міністрів України від 3 березня 2021 року № 179. Крім того, дисертація узгоджується з темою науково-дослідної роботи Науково-дослідного інституту публічного права «Правове забезпечення прав, свобод та законних інтересів суб'єктів публічно-правових відносин» (номер державної реєстрації 0120U105390).

Мета та завдання дослідження. *Мета* дисертаційного дослідження полягає в тому, щоб спираючись на узагальнення наукових поглядів вчених та норм чинного законодавства з'ясувати сутність і виокремити особливості адміністративно-правових засад державного регулювання ринку страхування, а також на основі аналізу позитивного вітчизняного й зарубіжного досвіду розробити науково обґрунтовані пропозиції та надати рекомендації, спрямовані на вдосконалення правових та організаційних засад здійснення відповідного регулювання.

Досягнення поставленої мети зумовлює потребу у вирішенні таких завдань:

- визначити поняття та розкрити особливості ринку страхування України;
- з'ясувати сутність, зміст та особливості державного регулювання ринку страхування;
- узагальнити принципи державного регулювання ринку страхування;
- розкрити сучасний стан правового регулювання державного регулювання ринку страхування та встановити місце в ньому норм адміністративного права;
- окреслити адміністративно-правові інструменти державного регулювання ринку страхування;
- встановити коло суб'єктів державного регулювання ринку страхування та з'ясувати особливості їх адміністративно-правового статусу;
- узагальнити зарубіжний досвід державного регулювання ринку страхування та опрацювати можливості його використання в Україні;
- виокремити особливості державного регулювання ринку страхування в умовах воєнного стану;
- запропонувати напрями вдосконалення правових та організаційних засад державного регулювання ринку страхування.

Об'єктом дослідження є правові відносини, які виникають у процесі здійснення державного регулювання ринку страхування.

Предмет дослідження – адміністративно-правові засади державного регулювання ринку страхування.

Методи дисертаційного дослідження. Основу дисертаційного дослідження становлять загальні та спеціальні методи наукового пізнання. Так, використання *логіко-семантичного* й *аналітичного* методів дало змогу визначити поняття та розкрити особливості ринку страхування України (підрозділ 1.1), а також з'ясувати сутність державного регулювання ринку страхування (підрозділ 1.2). Щоб виокремити принципи державного регулювання ринку страхування (підрозділ 1.3) та окреслити адміністративно-правові інструменти державного регулювання ринку страхування (підрозділ 2.2) використано *структурно-логічний* і *системно-функціональний* методи. Метод *документального аналізу* застосовано для того, щоб схарактеризувати правове регулювання державного регулювання ринку страхування та встановити місце в ньому норм адміністративного права (підрозділ 2.1), а також окреслити коло суб'єктів державного регулювання ринку страхування та з'ясувати особливості їх адміністративно-правового статусу (підрозділ 2.3). Узагальнити зарубіжний досвід державного регулювання ринку страхування та визначити можливості його використання в Україні (підрозділ 3.1) вдалось за допомогою *порівняльно-правового* методу. *Логічний* та *діалектичний* методи використано з метою з'ясування особливостей державного регулювання ринку страхування в умовах воєнного стану (підрозділ 3.2). Запропонувати науково обґрунтовані напрями вдосконалення правових та організаційних засад державного регулювання ринку страхування (підрозділ 3.3) дали змогу методи *моделювання* та *прогнозування*.

Науково-теоретичне підґрунтя роботи становлять праці фахівців з галузі адміністративного, фінансового, страхового права тощо. У процесі підготовки дослідження використано також здобутки вчених з інших галузевих дисциплін, зокрема таких як теорія держави і права, теорія управління, філософія.

Нормативно-правову основу дисертаційної роботи становлять Конституція України, ратифіковані у встановленому законом порядку міжнародні договори й угоди, законодавчі та підзаконні нормативно-правові акти, а також відомчі нормативні документи Національного банку України.

Інформаційною та емпіричною базою дисертаційної роботи є статистичні дані, науково-періодичні видання тощо.

Наукова новизна отриманих результатів полягає в тому, що дисертація є однією з перших спроб з'ясувати сутність і виокремити особливості адміністративно-правових засад державного регулювання ринку страхування, на основі чого надати науково обґрунтовані пропозиції та рекомендації, спрямовані вдосконалення правових та організаційних засад здійснення відповідного регулювання. У результаті проведеного дослідження сформульовано низку нових наукових положень і висновків. Зокрема, у роботі:

вперше:

– запропоновано авторське визначення адміністративно-правових інструментів державного регулювання ринку страхування, які становлять зовнішній вияв практичної діяльності спеціально уповноважених суб'єктів, що реалізується за допомогою особливого набору інструментів і засобів, тобто методів, через які органи державної влади та їх посадові особи забезпечують

формування та організацію функціонування прозорого, ефективного, якісного й економічно перспективного ринку страхування України;

– сформульовано узагальнююче поняття «суб'єкти державного регулювання ринку страхування», яким запропоновано вважати органи державної влади та інші спеціально уповноважені інституції, що в межах своєї компетенції здійснюють формування та реалізацію державної політики у сфері страхування, встановлюють обов'язкові правила і стандарти діяльності учасників страхового ринку, реалізують нагляд і контроль за їх дотриманням, а також забезпечують захист прав та інтересів страхувальників і страховиків з метою стабільного та прозорого функціонування страхового ринку;

– визначено особливості державного регулювання ринку страхування в умовах воєнного стану, до яких зараховано: внесення швидких і нестандартних змін до чинного законодавства, процедурних аспектів страхування, а також надання пільг окремим категоріям осіб, зокрема військовослужбовцям; постійно зростаюча кількість ризиків, зокрема обумовлених веденням бойових дій; значні фінансові втрати учасників ринку страхування; зміна до підходів страхування окремих видів майна; активна цифровізація ринку страхування; залучення міжнародних організацій і допомоги у сферу страхування;

удосконалено:

– теоретичний підхід щодо визначення поняття та узагальнення особливостей ринку страхування України, на основі чого зазначено, що ринок страхування, попри свою назву та цілком матеріалістичну ціль функціонування, має формалізований вигляд, структуру та суворий державний регламент, а провадження діяльності на ньому обмежено для більшості суб'єктів господарювання, які зобов'язані відповідати низці юридичних, організаційних та інших вимог;

– обґрунтування наукової думки про те, що в системі правового регулювання державного регулювання ринку страхування ключове місце належить нормам адміністративного права, адже саме за допомогою останніх визначаються: стандарти, правила та вимоги, яким має відповідати весь сектор страхування, а також безпосередньо робота страховиків; особливості статусу та склад повноважень суб'єктів, які реалізують державне регулювання ринку страхування; адміністративно-правовий інструментарій державної регуляторної діяльності, а також порядку та специфіки його реалізації спеціально уповноваженими державними органами; гарантії діяльності сторін відповідних правовідносин тощо;

– теоретичне бачення ключових проблем державного регулювання ринку страхування, до яких віднесено: 1) застарілість нормативно-правової бази, а також недостатня її гармонізація зі світовими вимогами та стандартами; 2) законодавча неврегульованість питань страхування воєнних ризиків, цифровізації сфери надання страхових послуг, а також забезпечення кібербезпеки в цій сфері; 3) низький рівень захищеності прав споживачів, зокрема, як вбачається, недостатньо ефективні механізми оскарження дій страховиків і відшкодування збитків у разі їх банкрутства; 4) наявність низки проблемних питань щодо ліцензування та нагляду, що включають: нечіткі

критерії оцінки фінансової стійкості страховиків і можливості маніпуляцій з капіталом; 5) низький рівень прозорості в діяльності страхових компаній, що знижує рівень довіри до них; 6) високий рівень тіньових схем – використання страхування для оптимізації оподаткування чи виведення капіталу; 7) низький рівень фінансової та правової грамотності населення, що зменшує попит на страхові послуги й ускладнює розвиток цивілізованого ринку;

дістали подальшого розвитку:

– визначення поняття «страхування», яке становить самостійний правовий інститут, що охоплює сукупність однорідних суспільно-правових відносин між фізичними та юридичними особами (страхувальниками) з одного боку та уповноваженим законодавством особами, які мають право здійснювати страхову діяльність (страховиками), – з іншого, що виникають на договірних засадах з питань організації та забезпечення правового захисту життя, здоров'я, майнових та інших прав, свобод і законних інтересів страхувальників від ризиків, зокрема у вигляді нанесення останніми шкоди безпосередньо, за рахунок коштів спеціальних, сформульованих сторонами страхових фондів;

– твердження про те, що зміст державного регулювання ринку страхування становить його механізм, елементи якого охоплюють: принципи, мету, завдання, суб'єктів, адміністративно-правові інструменти державного регулювання та державну політику;

– аналіз досвіду США щодо державного регулювання ринку страхування, на основі чого встановлено, що в цій державі, попри децентралізацію, увагу акцентовано на прозорості й публічній звітності страховиків, адже американські регулятори активно публікують інформацію про фінансовий стан компаній, що допомагає споживачам завдяки поінформованості ухвалювати виважені рішення та сприяє здоровій конкуренції, у зв'язку з чим такий досвід особливо є цікавим для України, де питання підвищення довіри до страхового ринку є надзвичайно актуальним;

– теза про те, що принцип прозорості в контексті державного регулювання ринку страхування має реалізовуватись завдяки відкритим для суспільства інструментам, які передбачають зрозумілість їх змісту та юридичних наслідків, усвідомлення учасниками ринку своїх прав, обов'язків і відповідальності, наявності доступних механізмів оскарження рішень і дій органів державної влади та їх посадових осіб тощо.

Практичне значення отриманих результатів полягає в тому, що викладені в дисертації висновки та пропозиції використовуються і можуть бути використані в:

– *науково-дослідній сфері* – як науково-теоретичне підґрунтя для проведення досліджень, присвячених проблемам державного регулювання ринку страхування в Україні (акт впровадження Науково-дослідного інституту публічного права);

– *правотворчій діяльності* – для вдосконалення чинних і розроблення нових нормативних документів різної юридичної сили, які визначають адміністративно-правові засади державного регулювання ринку страхування;

– *правозастосовній діяльності* – з метою підвищення ефективності результативності діяльності суб'єктів, що здійснюють державне регулювання ринку страхування;

– *освітньому процесі* – під час підготовки науково-методичних, лекційних матеріалів, а також підручників і навчальних посібників з дисциплін «Адміністративне право», «Державне управління», «Фінансове право», «Страхування», «Страхове право» тощо.

Апробація матеріалів дисертації. Підсумки розроблення проблематики та відповідні висновки оприлюднено на міжнародних науково-практичних конференціях: «Виклики сучасності та наукові підходи до їх вирішення» (м. Київ, 12–13 серпня 2020 р.), «Пріоритетні напрямки розвитку правової системи України» (м. Київ, 14–15 листопада 2021 р.), «Тенденції та перспективи розвитку юридичної науки сьогодні» (м. Київ, 16–17 квітня 2024 р.).

Структура та обсяг дисертації. Дисертація складається зі вступу, трьох розділів, які містять дев'ять підрозділів, висновків, списку використаних джерел та додатків. Загальний обсяг дисертації становить 209 сторінок. Список використаних джерел містить 215 найменувань на 23 сторінках.

ОСНОВНИЙ ЗМІСТ РОБОТИ

У **вступі** до дисертаційної роботи розкрито актуальність дослідження, встановлено зв'язок теми з науковими програмами й планами. Визначено мету дисертації, відповідно до чого виокремлено завдання роботи, об'єкт і предмет, схарактеризовано методологічне підґрунтя, сформульовано наукову новизну та практичне значення отриманих у процесі дослідження результатів, наведено апробацію матеріалів дисертації, а також структуру й обсяг дисертації.

Розділ 1 «Теоретико-методологічні засади державного регулювання ринку страхування» складається з трьох підрозділів.

У *підрозділі 1.1 «Поняття та особливості ринку страхування України»* на основі систематизації теоретичних тлумачень, а також аналізу положень чинного законодавства виокремлено загальні ознаки страхування, які змістовно розкривають його сутність: по-перше, страхування є окремою групою одноманітних правовідносин, які виникають між фізичними/юридичними особами, що прагнуть захистити свої інтереси від потенційно можливих негативних ризиків, та страховиком, який наділений законодавством правом провадити такий захист; по-друге, ціль страхування – організувати й забезпечити правовий захист життя, здоров'я, майнових, інших прав та інтересів від негативних факторів об'єктивної дійсності, які можуть вплинути на фізичну чи юридичну особу безпосередньо, або шкоди, що може бути завдана власне фізичною чи юридичною особою іншим; по-третє, страхування виникає та відбувається на основі добровільного волевиявлення рівних між собою сторін у вигляді договору страхування, яким посвідчуються права, обов'язки сторін, їх юридична відповідальність за правильність і повноту виконання визначених взаємних правомочностей, а також ті ризики, від яких правовий захист встановлюється; по-четверте, страховий захист має фінансову

основу, що базується на грошових коштах спеціальних страхових фондів, які формуються сторонами шляхом сплати страхових платежів, внесків, премій. Саме ці фінансові ресурси забезпечують реалізацію цілей страхування в разі настання визначених договором несприятливих факторів об'єктивної дійсності (страхових ризиків). На основі зазначеного вище сформульовано авторське визначення поняття «страхування».

З метою розкриття сутності поняття «ринок страхування» особливу увагу приділено загальнотеоретичній характеристиці категорії «ринок». Вказане дало змогу дійти висновку, що ринок – це певна теоретична абстракція, яка характеризує сферу товарообміну між сторонами, що передбачає отримання та реалізацію матеріальних або нематеріальних об'єктів (послуг), з метою досягнення відповідного економічного результату. Зазначене полівидове явище наявне там, де відбувається обмін певними цінностями, завдяки чому забезпечується досягнення законних інтересів.

Розкрито положення норм чинного законодавства, що регулює ринок страхування України, на підставі чого сформульовано власний підхід до визначення цього поняття, а також виокремлено його специфічні властивості.

У підрозділі 1.2 «Сутність, зміст та особливості державного регулювання ринку страхування» акцентовано на загальнотеоретичному змісті понять «регулювання» та «державне регулювання», на основі чого аргументовано, що державне регулювання – це широка за змістом категорія, якій притаманні такі ознаки: по-перше, передбачає координаційний, керівний, управлінський вплив держави на різні сфери суспільного життя з метою забезпечення їх відповідності закладеним у законодавстві стандартам і правилам, а також створення в них режиму законності, поваги й дотримання прав і свобод людини та громадянина; по-друге, державне регулювання виявляється в законній, регламентованій нормативно-правовими актами діяльності державних органів та їх посадових осіб, що передбачає застосування різноманітних юридичних, економічних, організаційних, матеріально-технічних та інших регуляторних заходів, які сприяють виконанню публічних функцій і завдань; по-третє, державне регулювання спрямовується на впорядкування та координацію критично важливих для нації галузей суспільної життєдіяльності, що сприяють позитивному розвитку всієї країни та її населення, проте характеризуються значними ризиками, безконтрольність яких може завдати суттєвої шкоди державним інтересам; по-четверте, державне регулювання має системний і послідовний характер (передбачені в межах нього заходи публічного впливу розраховані на довготривале виконання та досягнення стратегічних цілей); по-п'яте, інтенсивність, широта й міра державного регулювання суворо залежать від об'єкта впливу, конструкції та особливостей його правового статусу. З огляду на наведені характеристики, запропоновано авторське визначення державного регулювання ринку страхування.

Наголошено на тому, що за практичний бік реалізації державного регулювання ринку страхування відповідає спеціальний механізм, який становить зміст цієї категорії. Узагальнення наукових поглядів учених дало змогу виокремити такі елементи цього механізму: принципи, мету й завдання

регулювання, державну політику, суб'єктів державного регулювання, адміністративно-правові інструменти. Надано змістову характеристику кожному з наведених елементів.

Констатовано, що саме такий формат на сьогодні має державне регулювання ринку страхування на території України. Дослідження його сутності та змісту засвідчило особливість категорії, яка вирізняється унікальним механізмом реалізації, глибиною регуляторного впливу на учасників ринку, а також прямою залежністю від національного економічного середовища й міжнародних тенденцій у сфері страхування. Встановлено відсутність належного правового регулювання ринку страхування державою.

У підрозділі 1.3 «Принципи державного регулювання ринку страхування» наголошено, що принципи слугують основою соціальних, політичних, економічних, юридичних та інших явищ, у яких вони відіграють роль керівних, вихідних начал. У цій догмі не є винятком державне регулювання ринку страхування. Тут принципи не лише закладають фундамент, а є невід'ємним елементом механізму його реалізації, а отже, потребують окремої уваги та детального наукового дослідження.

Аргументовано, що загальними ознаками поняття «принцип», зокрема в контексті державного регулювання, є такі: 1) сформовані в суспільстві ідейні концепти про призначення, структуру, роль і межі державної влади; 2) встановлюють обов'язкові цінності й вимоги до процесу діяльності органів державної влади та їх посадових осіб, якими останні мають неухильно керуватись у процесі виконання публічних завдань і функцій; 3) принципи підкріплюються чіткими законодавчими нормами, адже знаходять вираження в безмежній кількості нормативно-правових положень, пронизуючи всю юридичну систему; 4) принципи стабільні й незмінювані протягом значного проміжку часу, адже йдуть від суспільства та формалізуються комплексом правових норм, які неможливо змінити чи скасувати одночасно; 5) принципи є засадами вищого порядку, наділяються безумовною загальною обов'язковістю до суб'єктів, щодо яких звертається їх безпосередня дія. Закладені в них вимоги об'єктивні та конкретизовані, через що не можуть трактуватись суб'єктивно в напрямі звуження або розширення змісту. Запропоновано авторське визначення поняття «принципи державного регулювання ринку страхування».

Встановлено недостатність теоретичного опрацювання, а також відсутність законодавчого закріплення принципів державного регулювання ринку страхування. Виокремлено та схарактеризовано такі принципи, властиві для досліджуваної сфери суспільного життя: принцип верховенства права, принцип законності, принцип гуманізму й людиноцентризму, принцип прозорості державного регулювання, принцип рівності, принцип антимонополізму. З'ясовано, що саме представлений перелік принципів формує на сьогодні фундамент державного регулювання ринку страхування в Україні. Вони є юридичною конструкцією його регуляції, яка забезпечує цільову ефективність державного впливу, а також протидію його трансформації у свавільний адміністративний тиск. Для підвищення правового значення окреслених засад

необхідним кроком є закріплення останніх в цільовому нормативно-правовому акті сфери страхування – Законі України «Про страхування».

Розділ 2 «Нормативно-правові засади державного регулювання ринку страхування» складається з трьох підрозділів.

У підрозділі 2.1 «Правове регулювання державного регулювання ринку страхування та місце в ньому норм адміністративного права» доведено, що правове регулювання державного регулювання ринку страхування – це здійснюваний за допомогою правових норм, зокрема адміністративно-правових, широкий, упорядковувачий, регулятивний, забезпечувальний вплив на суспільно-правові відносини, які виникають у процесі діяльності державних органів та їх посадових осіб, спрямований на організацію законного і впорядкованого функціонування страхового ринку, захисту прав, свобод та інтересів його учасників і держави, а також забезпечення безпеки, правомірності функціонування та систематичного розвитку останнього.

Акцентовано увагу на тому, що розглядати систему нормативно-правових актів, за допомогою яких регулюється досліджувана сфера суспільного життя, найбільш доцільно з огляду на їх юридичну силу. Передусім приділено увагу характеристиці відповідних норм Конституції України, на основі чого зазначено, що як джерело регулювання суспільно-правових відносин у сфері державного регулювання ринку страхування Основний Закон у досліджуваній сфері має таке значення: по-перше, її положення декларують ключові принципи, що слугують основою механізму реалізації державного регулювання відповідного ринку; по-друге, Конституція України гарантує право на вільну, законну підприємницьку діяльність, що стосується господарської діяльності, пов'язаної із страхуванням та реалізацією страхових продуктів; по-третє, норми Конституції закріплюють гарантії прав на окремі види страхування; по-четверте, Конституція визначає особливості адміністративно-правового статусу окремих суб'єктів державного регулювання в цій сфері, наприклад, Національного банку України.

Окрему увагу присвячено характеристиці міжнародних нормативно-правових актів, які закріплюють найбільш важливі аспекти та стандарти функціонування ринків страхування.

Обґрунтовано, що багатоманітність законів у сфері страхування обумовлює необхідність поділити їх на декілька груп: 1) законодавчі акти, дія яких поширюється на питання страхування та діяльність ринку страхування безпосередньо; 2) законодавчі акти, присвячені додатковим, супутнім питанням регулювання ринку страхування; 3) закони, якими визначено адміністративно-правовий статус суб'єктів державного регулювання та особливості їх функціонування. Розкрито положення низки підзаконних нормативно-правових актів, а також відомчих актів Національного банку України.

Зауважено, що в системі правових засад державного регулювання ринку страхування ключове місце відводиться нормам адміністративного права. Наведено низку аргументів для підтвердження цієї тези.

У підрозділі 2.2 «Адміністративно-правові інструменти державного регулювання ринку страхування» аргументовано, що адміністративно-правові

інструменти – це сукупна теоретична абстракція, яка описує систему форм практичної діяльності державних органів та їх посадових осіб, а також методів, що в межах таких форм застосовуються, сприяючи досягненню поставлених мети й завдань державного регулювання. Визначено поняття адміністративно-правових інструментів державного регулювання ринком страхування. Наголошено, що кожна група інструментів має певні особливості. Складовими вказаного вище поняття є адміністративно-правові форми та методи.

Узагальнено наукові погляди вчених щодо розуміння категорії «методи» з точки зору адміністративного права, на основі чого наголошено, що їх загальними ознаками є такі: 1) становлять регламентовані нормами адміністративного права моделі зовнішньої, компетентної діяльності суб'єктів владних повноважень щодо реалізації публічних завдань і функцій; 2) подібна діяльність спрямована передусім на реалізацію вимог правових норм, якими встановлюється порядок та особливості діяльності представників владного сектору; 3) перелік застосованих адміністративно-правових форм є індивідуальним, адже суворо пов'язаний із системою завдань і функцій суб'єктів владних повноважень; 4) це – складна категорія, зміст якої формують однорідні за своєю природою та юридичним регламентом адміністративно-правові методи. Сформульовано авторське визначення адміністративно-правових форм державного регулювання ринку страхування, до яких зараховано розроблення та прийняття підзаконних нормативно-правових актів, адміністративно-процедурну діяльність суб'єктів владних повноважень, встановлення дозволів і заборон.

Наголошено, що реалізація вказаних вище форм передбачає застосування спеціального набору інструментів і засобів, тобто методів. Методами державного регулювання ринку страхування запропоновано розуміти сукупність юридично визначених, владно-управлінських способів, засобів і заходів, за допомогою яких держава в особі уповноважених органів та їх посадових осіб виконує покладені на неї публічні завдання та функції за напрямом організації, упорядкування та координації діяльності ринку страхування загалом та його учасників зокрема. Виокремлено коло відповідних методів і надано їм змістовну характеристику.

У *підрозділі 2.3 «Суб'єкти державного регулювання ринку страхування та особливості їх адміністративно-правового статусу»* встановлено, що механізм державного регулювання ринку страхування не мав би жодного сенсу в разі відсутності суб'єктів, які б приводили його до безпосередньої дії та виконували поставлені перед ним цілі. Вони становлять систему спеціальних публічно-владних органів, специфіка елементів якої пов'язана з особливостями адміністративно-правового статусу останніх.

Аналіз конституційних і законодавчих положень засвідчив, що Національний банк є незвичайним державним органом у стандартному розумінні. Він не належить до жодної з гілок державної влади та слугує головним елементом банківської системи України й національної економіки. Причому НБУ не є класичним банком, адже не реалізує банківську діяльність як таку. Це дало змогу констатувати цілком унікальне положення вказаного

державного відомства, що додатково підкреслено його особливим набором функцій.

З'ясовано, що окрім НБУ, систему суб'єктів державного регулювання ринку страхування становлять: 1) Верховна Рада України – здійснює законодавче забезпечення функціонування страхового ринку загалом та окремих учасників державного регулювання, зокрема НБУ; розробляє і затверджує державну політику у сфері небанківських фінансових послуг; призначає та звільняє з посади Голову Національного банку України; призначає половину складу Ради Національного банку України; 2) Президент України – спрямовує до парламенту подання про призначення чи звільнення з посади Голову НБУ; призначає половину складу Ради Національного банку України; 3) Антимонопольний комітет України – здійснює контроль дотримання законодавчих вимог про економічну конкуренцію в роботі страхового ринку.

Розділ 3 «Напрями вдосконалення адміністративно-правових засад державного регулювання ринку страхування» складається з трьох підрозділів.

У підрозділі 3.1 *«Зарубіжний досвід державного регулювання ринку страхування та можливості його використання в Україні»* зазначено, що сьогодні ринок страхування в усьому світі активно розвивається, що, серед іншого, виявляється у формуванні цікавих і різноманітних підходів до державного регулювання вказаної сфери суспільного життя. З огляду на це, наголошено на важливості й необхідності вивчення позитивного зарубіжного досвіду в цій сфері.

Аргументовано, що досвід Німеччини у сфері державного регулювання ринку страхування є цікавим для України, оскільки: по-перше, законодавство цієї країни побудовано таким чином, що страхові компанії діють у чітко визначених правових межах, зберігаючи водночас гнучкість для розвитку та впровадження нових продуктів; по-друге, приклад Німеччини засвідчує, що нагляд може бути не лише інструментом контролю, а й чинником стимулювання якості послуг, фінансової стійкості компаній і захисту прав споживачів; по-третє, важливою є також культура страхування, що формувалася в Німеччині десятиліттями в тісному зв'язку з політикою держави.

Обґрунтовано, що досвід Польщі у сфері державного регулювання ринку страхування є надзвичайно цінним для України, оскільки ця держава пройшла схожий історичний шлях трансформації від централізованої планової економіки до ринкової, а її страхова система була повністю перебудована відповідно до європейських стандартів. Зауважено, що Польща не лише адаптувала своє законодавство до директив ЄС, а й створила незалежний наглядовий орган, який діє за принципами прозорості, професійності та підзвітності. Це дозволило підвищити довіру до страхових компаній з боку населення та бізнесу, а також мінімізувати ризики зловживань і банкрутств у цьому секторі. Також важливою особливістю є активна роль Польщі в розвитку страхування як фінансового інструменту соціального захисту населення. Страхування в цій країні стало не лише добровільною комерційною послугою, а й дієвим елементом загальної політики добробуту, що включає страхування здоров'я, пенсійне страхування

та інші види соціального страхування. Для України польський приклад цікавий ще й тим, що ця держава успішно поєднала європейське правове регулювання з національними особливостями, не втрачаючи ефективності.

Особливу увагу приділено досвіду Сполучених Штатів Америки, на основі чого доведено, що в американській моделі особливо привертає увагу децентралізований підхід до державного регулювання ринку страхування, адже кожен штат має власний регуляторний орган, який відповідає за ліцензування компаній, нагляд за їх платоспроможністю та захист прав споживачів. Такий підхід дозволяє ефективно адаптувати політику до локальних умов і потреб, підтримуючи конкуренцію та інновації, однак при цьому він має й певні недоліки. Попри децентралізацію, особливий акцент у США робиться на прозорості й публічній звітності страховиків. Американські регулятори активно публікують інформацію про фінансовий стан компаній, що допомагає споживачам ухвалювати поінформовані рішення та сприяє здоровій конкуренції. Інституційна незалежність органів нагляду в США, таких як Національна асоціація страхових комісарів, створює передумови для стабільності й передбачуваності регуляторного середовища. Крім того, у США приділяють увагу фінансовій грамотності населення, зокрема через спільні програми держави та приватного сектору, що сприяє підвищенню рівня проникнення страхування в економіку.

Сформульовано висновок про те, що на сьогодні в провідних країнах світу сформувалися досить цікаві й ефективні підходи до державного регулювання ринку страхування. Україні, з огляду на її економічні, політичні, безпекові та ментальні особливості, не можна прямо запозичувати відповідний досвід. З огляду на це, узагальнено позитивні моменти, які може використати український законодавець у межах покращення відповідного інституту.

У підрозділі 3.2 «Особливості державного регулювання ринку страхування в умовах воєнного стану» зазначено, що сьогодні ринок страхування України переживає досить складні часи, що обумовлені цілою низкою факторів, зокрема негативного характеру.

Встановлено, що в умовах воєнного стану державне регулювання ринку страхування в Україні набуло нових специфічних властивостей, зумовлених необхідністю оперативного реагування на виклики, спричинені війною. Однією з ключових особливостей цього періоду стало активне внесення змін до чинного законодавства, що регулює страховий ринок. Законодавчі ініціативи здебільшого мали на меті забезпечити більшу гнучкість страхових механізмів, підвищити стійкість компаній до ризиків воєнного характеру, а також розширити захист окремих категорій населення, зокрема військовослужбовців. Зміни до нормативно-правової бази охопили як матеріальне, так і процесуальне право.

Наступною особливістю визнано виникнення нових ризиків, зумовлених веденням бойових дій. Одним з ключових ризиків є стрімке зростання кількості страхових випадків, адже військові дії та постійні обстріли спричиняють масове знищення або пошкодження житла, підприємств, транспорту та іншого майна. Крім того, війна несе значні людські втрати, що також збільшує кількість

звернень за полісами страхування життя і здоров'я. Усе це створює додаткове навантаження на страхові компанії, які змушені здійснювати значні обсяги виплат у надзвичайно стислі строки. Ще одним серйозним викликом є падіння платоспроможності населення та бізнесу, що своєю чергою зменшує надходження страхових виплат й обмежує можливості компаній інвестувати в розвиток чи накопичення резервів.

Зауважено, що в контексті державного регулювання страхового ринку в умовах воєнного стану зміна підходів до страхування окремих видів майна полягає передусім у перегляді умов покриття ризиків, спричинених бойовими діями, а також у законодавчому та нормативному реагуванні на підвищену ймовірність збитків через війну. Адже договори страхування традиційно не включали покриття збитків, завданих війною, терористичними актами, диверсіями або іншими подіями, що мають ознаки форс-мажору. Ці винятки закріплені як у загальноприйнятій міжнародній практиці, так і в українських стандартних договорах. У відповідь на це страхові компанії та державні органи почали шукати підходи до формування спеціальних страхових продуктів або програм, які могли б урахувувати військові ризики.

Однією з особливостей державного регулювання ринку страхування в умовах воєнного стану визнано розширення міжнародної співпраці як на державному рівні, так і на рівні окремих страхових компаній. Наведено низку прикладів цієї співпраці.

У підрозділі 3.3 «*Напрями вдосконалення правових та організаційних засад державного регулювання ринку страхування*» виокремлено такі ключові проблеми державного регулювання ринку страхування: 1) застарілість нормативно-правової бази, а також недостатня її гармонізація із світовими вимогами та стандартами; 2) законодавча неврегульованість питань страхування воєнних ризиків, цифровізації сфери надання страхових послуг, а також забезпечення кібербезпеки в цій сфері; 3) низький рівень захищеності прав споживачів, зокрема недостатньо ефективні механізми оскарження дій страховиків і відшкодування збитків у випадку їх банкрутства; 4) наявність низки проблемних питань щодо ліцензування та нагляду, що включають: нечіткі критерії оцінки фінансової стійкості страховиків і можливості маніпуляцій з капіталом; 5) низький рівень прозорості в діяльності страхових компаній, що знижує рівень довіри до них; 6) високий рівень тіньових схем – використання страхування для оптимізації оподаткування чи виведення капіталу; 7) низький рівень фінансової та правової грамотності населення, що зменшує попит на страхові послуги й ускладнює розвиток цивілізованого ринку.

Зауважено, що важливим кроком на шляху вдосконалення правових та організаційних засад державного регулювання ринку страхування є розроблення та прийняття загальнодержавної Концепції розвитку ринку страхування України, метою якої є формування стійкого, конкурентоспроможного та прозорого ринку страхування України, який буде на високому рівні захищати майнові права й інтереси громадян і бізнесу, сприятиме економічній стабільності, а також інтеграції в європейський та

світовий фінансовий простір. Обґрунтовано завдання, на виконання яких буде спрямована відповідна Концепція.

Аргументовано, що наступним важливим напрямом удосконалення правових засад державного регулювання ринку страхування є подальша адаптація українського страхового законодавства до вимог і стандартів ЄС. У цьому контексті запропоновано: по-перше, імплементувати принципи Solvency II, що передбачають посилення вимог до капіталу, прозору оцінку активів і зобов'язань, а також підвищення стандартів корпоративного управління та управління ризиками; по-друге, удосконалити механізми захисту прав споживачів шляхом імплементування положень Insurance Distribution Directive для забезпечення прозорості продажу страхових продуктів, а також уніфікації процедури ліцензування й нагляду за страховиками; по-третє, забезпечити впровадження ризик-орієнтованого нагляду, що дозволить більш ефективно оцінювати фінансову стійкість страхових компаній і своєчасно реагувати на потенційні загрози.

Наголошено, що на сьогодні в Україні нагальною є потреба в прийнятті Закону України «Про систему страхування воєнних ризиків», що своєю чергою забезпечить: 1) створення структурованої системи страхування воєнних ризиків; 2) заснування Державної агенції зі страхування воєнних ризиків; 3) захист страхових інтересів фізичних і юридичних осіб (закон має бути спрямований на відшкодування збитків, заподіяних внаслідок військових дій, що сприятиме економічній стабільності й інвестиційній привабливості); 4) покращення інвестиційного клімату тощо.

Доведено, що в умовах сьогодення цифровізація ринку страхування в Україні не лише продовжується, а й стала однією з ключових тенденцій, що допомогли цій галузі адаптуватися до нових реалій. Війна спричинила значні обмеження для фізичної присутності, адже багато офісів були зруйновані або евакуйовані, працівники працювали дистанційно, а клієнти втратили можливість особисто відвідувати представництва страхових компаній. Це стало потужним стимулом для пришвидшення впровадження цифрових сервісів. Виокремлено напрями подальшого розвитку цифровізації ринку страхування.

Зазначено, що вдосконалення кадрового забезпечення є ключовим фактором для підвищення ефективності державного регулювання ринку страхування, адже саме компетентні, кваліфіковані фахівці здатні якісно оцінювати ризики, контролювати діяльність страховиків і впроваджувати сучасні стандарти регулювання. Без належного кадрового потенціалу в регуляторних органах неможливо забезпечити своєчасний нагляд, аналіз фінансового стану компаній, а також оперативне реагування на порушення та загрози стабільності ринку. Основними напрямками покращення кадрового забезпечення мають стати: системне підвищення кваліфікації фахівців через регулярні тренінги, навчальні програми та стажування як в Україні, так і за кордоном; залучення експертів із сучасними знаннями в галузі фінансів, ризик-менеджменту та ІТ-технологій; створення умов для професійного розвитку та мотивації працівників, зокрема через конкурентну заробітну плату та кар'єрне

зростання; впровадження інноваційних методик оцінки й управління ризиками, які потребують високої експертизи.

ВИСНОВКИ

У **висновках** дисертаційної роботи наведено теоретичне узагальнення та нове вирішення наукового завдання, яке полягає в тому, щоб з'ясувати сутність і виокремити особливості адміністративно-правових засад державного регулювання ринку страхування та на основі аналізу позитивного вітчизняного й зарубіжного досвіду розробити науково обґрунтовані пропозиції та надати рекомендації, спрямовані на вдосконалення правових й організаційних засад здійснення відповідного регулювання. У результаті дослідження сформульовано низку нових наукових висновків, основні з них такі:

1. Ринок страхування визначено як регламентовану законодавством України та державою галузь діяльності уповноважених суб'єктів (страховиків, страхових посередників) щодо здійснення передбачених Законом України «Про страхування» дій, операцій і заходів, спрямованих на організацію та проведення страхування визначеного класу, реалізацію страхових продуктів, а також кінцеве отримання позитивного економічного результату.

Виокремлено такі ключові особливості ринку страхування, які підкреслюють його унікальність і значущість в економічній системі та правовому середовищі країни: 1) діяльність на ринку страхування має чітке законодавче визначення та допустимі форми (вони обов'язкові до врахування та застосування; виключно в них ринок функціонує та досягає поставленого економічного результату); 2) страховий ринок передбачає обмеження стосовно кола суб'єктів, які мають право здійснювати на ньому діяльність, а також наявність суворих стандартів їх організаційно-правового статусу; 3) чіткою регламентацією вирізняються об'єкти страхового ринку, які пов'язані з обмеженим переліком класів страхування; 4) страховий ринок піддається державному регулюванню, яке має глибокий зміст і стосується широкого кола питань його функціонування.

2. Аргументовано, що державне регулювання ринку страхування – це законодавчо регламентована, комплексна, системна, багатоаспектна діяльність держави (в особі уповноважених державних органів та їх посадових осіб) щодо організації законного та внормованого функціонування страхового ринку в Україні, захисту прав, свобод та інтересів його учасників і держави, а також забезпечення безпеки, правомірності функціонування та систематичного розвитку останнього. Визначено такі елементи відповідного регулювання: принципи; мета й завдання регулювання; державна політика; суб'єкти державного регулювання; адміністративно-правові інструменти.

3. Обґрунтовано, що принципи державного регулювання ринку страхування – це сукупність встановлених у суспільстві та розчинених у нормативно-правовій системі держави основоположних, фундаментальних засад, ідей імперативного значення, які визначають специфіку діяльності уповноважених державних органів і вимоги до функціонування їх посадових

осіб щодо забезпечення належного та законного функціонування страхового ринку України. До переліку відповідних принципів зараховано принципи: верховенства права, законності, гуманізму та людиноцентризму, прозорості державного регулювання, рівності, антимонополізму.

4. Констатовано, що правове регулювання державного регулювання ринку страхування – це здійснюваний за допомогою правових норм, зокрема адміністративно-правових, широкий, упорядковувачий, регулятивний, забезпечувальний вплив на суспільно-правові відносини, які виникають у процесі діяльності державних органів та їх посадових осіб, спрямований на організацію законного і впорядкованого функціонування страхового ринку, захисту прав, свобод та інтересів його учасників і держави, а також забезпечення безпеки, правомірності функціонування та систематичного розвитку останнього.

Доведено, що правове регулювання державного регулювання ринку страхування ґрунтується на положеннях Конституції України, міжнародних актів, законодавчих, підзаконних нормативно-правових актів, а також відомчих актів Національного банку України. Доведено, що в системі відповідних засад ключове місце належить нормам адміністративного права, адже саме за допомогою останніх визначаються: 1) стандарти, правила та вимоги, яким має відповідати весь сектор страхування, а також безпосередньо діяльність страховиків; 2) особливості статусу та склад повноважень суб'єктів, які реалізують державне регулювання ринку страхування; 3) адміністративно-правовий інструментарій державної регуляторної діяльності, а також порядок і специфіка його реалізації спеціально уповноваженими державними органами; 4) гарантії діяльності сторін відповідних правовідносин тощо.

5. Наголошено, що адміністративно-правові інструменти державного регулювання ринком страхування найбільш доцільно розглядати крізь призму форм і методів, які мають адміністративно-правовий характер. Адміністративно-правовими формами державного регулювання ринку страхування визнано регламентовані законодавством України моделі повноважної, компетентної, цілеспрямованої діяльності державних органів та їх посадових осіб щодо організації та підтримки належного, правомірного та законного функціонування страхового ринку, яке реалізуються за допомогою однорідних за природою та юридичними властивостями адміністративно-правовими методами. До переліку відповідних форм віднесено: розроблення та прийняття підзаконних нормативно-правових актів, адміністративно-процедурну діяльність суб'єктів владних повноважень, встановлення дозволів і заборон. Своєю чергою методи державного регулювання ринку страхування схарактеризовано як сукупність юридично визначених, владно-управлінських способів, засобів і заходів, за допомогою яких держава в особі уповноважених органів та їх посадових осіб виконує покладені на неї публічні завдання та функції за напрямом організації, упорядкування та координації діяльності ринку страхування загалом та його учасників зокрема. До останніх зараховано такі: ліцензування страхової діяльності, авторизація діяльності з надання

супровідних послуг на ринку страхування, нагляд, інспекційні перевірки, корегувальні заходи, заходи раннього втручання та впливу.

6. Встановлено, що на сьогодні державне регулювання ринку страхування здійснюється декількома суб'єктами державної влади. Аналіз їх адміністративно-правового статусу засвідчив різну роль і ступінь участі в організації та забезпеченні роботи національної галузі страхування і її учасників. Наголошено, що ключовими повноваженнями у відповідній сфері державного регулювання, серед всього суб'єктного складу, наділений Національний банк України, адже він є головним регулятором, до компетенції якого належить застосування широкого кола адміністративно-правових інструментів: ліцензування, нагляд, проведення перевірок учасників ринку тощо. Водночас, окрім НБУ, систему суб'єктів державного регулювання ринку страхування становлять: 1) Верховна Рада України – здійснює законодавче забезпечення функціонування страхового ринку загалом та окремих учасників державного регулювання, зокрема НБУ; розробляє і затверджує державну політику у сфері небанківських фінансових послуг; призначає та звільняє з посади Голову Національного банку України; призначає половину складу Ради Національного банку України; 2) Президент України – спрямовує до парламенту подання про призначення чи звільнення з посади Голову НБУ; призначає половину складу Ради Національного банку України; 3) Антимонопольний комітет України – здійснює контроль дотримання законодавчих вимог про економічну конкуренцію в роботі страхового ринку.

7. Узагальнено, що на сьогодні в провідних країнах світу сформувалися досить цікаві й ефективні підходи до державного регулювання ринку страхування. Україні, з огляду на її економічні, політичні, безпекові та ментальні особливості, не можна прямо запозичувати відповідний досвід. Однак його цікавими моментами є такі: по-перше, наявність потужних гарантійних фондів, які надають додаткові гарантії застрахованим особам у разі неплатоспроможності їх страхових компаній; по-друге, прозорість і підзвітність страхових компаній, які активно публікують інформацію про їх фінансовий стан, що допомагає споживачам ухвалювати поінформовані рішення та сприяє здоровій конкуренції; по-третє, децентралізація системи страхування, що особливо актуально для України, оскільки різні регіони по-різному потерпають від ведення бойових дій; по-четверте, наявність жорсткої системи державного нагляду контролю (приклад Німеччини) з акцентом на попередження ризиків, стрес-тестування та раннє виявлення проблем у капіталі страховиків; по-п'яте, інтеграція норм європейської директиви Solvency II у національне законодавство, що забезпечує високу прозорість, звітність і вимоги до управління ризиками; по-шосте, наявність розвинених механізмів компенсацій для страхувальників у разі банкрутства.

8. Констатовано, що війна та запровадження правового режиму воєнного стану обумовили такі особливості державного регулювання ринку страхування в сучасних умовах: по-перше, внесення змін до чинного законодавства, процедурних аспектів страхування, а також надання пільг окремим категоріям осіб, зокрема військовослужбовцям; по-друге, постійно зростаюча кількість

ризиків, зокрема обумовлених веденням бойових дій; по-третє, значні фінансові втрати учасників ринку страхування, а отже, всього фінансового сектору української держави; по-четверте, зміна підходів до страхування окремих видів майна, зокрема транспорту, у зв'язку з ризиками, пов'язаними з веденням бойових дій; по-п'яте, пришвидшення цифровізації ринку страхування; по-шосте, активне залучення міжнародних організацій і допомоги у сферу страхування.

9. З метою вдосконалення правових та організаційних засад державного регулювання ринку страхування запропоновано:

1) розробити загальнодержавну Концепцію розвитку ринку страхування України, метою якої має бути створення ефективного, стійкого, конкурентоспроможного та прозорого ринку страхування України, який буде на високому рівні захищати майнові права й інтереси громадян та бізнесу, сприятиме економічній стабільності, а також інтеграції в європейський та світовий фінансовий простір;

2) забезпечити подальшу адаптацію українського страхового законодавства до вимог та стандартів ЄС, для чого необхідно: по-перше, імплементувати принципи Solvency II, що передбачають посилення вимог до капіталу, прозору оцінку активів і зобов'язань, а також підвищення стандартів корпоративного управління та управління ризиками; по-друге, вдосконалити механізми захисту прав споживачів шляхом імплементації положень Insurance Distribution Directive для забезпечення прозорості продажу страхових продуктів, а також уніфікації процедури ліцензування і нагляду за страховиками; по-третє, забезпечити впровадження сучасного ризик-орієнтованого нагляду, що дозволить більш ефективно оцінювати фінансову стійкість страхових компаній і своєчасно реагувати на потенційні загрози;

3) прийняти Закон України «Про систему страхування воєнних ризиків»;

4) створити умови для подальшої цифровізації сфери страхування, що має включати: впровадження електронних реєстрів і звітності, розвиток систем дистанційного моніторингу фінансового стану компаній, автоматизацію процедур ліцензування та розгляду скарг, а також використання аналітики великих даних і штучного інтелекту для прогнозування ризиків та прийняття управлінських рішень;

5) покращити кадрове забезпечення суб'єктів державного регулювання ринку страхування, для чого необхідним є: системне підвищення кваліфікації фахівців через регулярні тренінги, навчальні програми та стажування як в Україні, так і за кордоном; залучення експертів із сучасними знаннями в галузі фінансів, ризик-менеджменту та ІТ-технологій; створення умов для професійного розвитку й мотивації працівників, зокрема через конкурентну заробітну плату і кар'єрне зростання; впровадження інноваційних методик оцінки та управління ризиками, які потребують належної експертизи.

**СПИСОК ОПУБЛІКОВАНИХ ПРАЦЬ ЗА ТЕМОЮ ДИСЕРТАЦІЇ
в яких опубліковані основні наукові результати дисертації:**

1. Федоренко А. В. Сутність державного регулювання ринку страхування. *Юридична наука*. 2020. № 3. Т. 2. С. 190–195.
 2. Федоренко А. В. Поняття та особливості ринку страхування України. *KELM*. 2022. № 7(51). Р. 415–419 (Республіка Польща).
 3. Федоренко А. В. Суб'єкти державного регулювання ринку страхування та особливості їх адміністративно-правового статусу. *Юридичний науковий електронний журнал*. 2023. № 11. С. 830–832.
 4. Федоренко А. В. Щодо визначення поняття принципів державного регулювання ринку страхування. *Право і суспільство*. 2024. № 5. С. 907–912.
 5. Федоренко А. В. Місце норм адміністративного права в системі правових засад державного регулювання ринку страхування. *Науковий вісник публічного та приватного права*. 2025. Вип. 3. С. 220–224.
- які засвідчують апробацію матеріалів дисертації:**
6. Федоренко А. В. Зміст державного регулювання ринку страхування. *Виклики сучасності та наукові підходи до їх вирішення*: матеріали Міжнар. наук.-практ. конф. (Київ, 12–13 серп. 2020 р.). Київ: Наук.-дослід. ін-т публіч. права, 2020. С. 232–234.
 7. Федоренко А. В. До характеристики системи принципів державного регулювання ринку страхування. *Пріоритетні напрямки розвитку правової системи України*: матеріали Міжнар. наук.-практ. конф. (Київ, 14–15 листоп. 2021 р.). Київ: Наук.-дослід. ін-т публіч. права, 2021. С. 134–136.
 8. Федоренко А. В. Адміністративно-правові форми державного регулювання ринку страхування. *Тенденції та перспективи розвитку юридичної науки сьогодення*: матеріали Міжнар. наук.-практ. конф. (Київ, 16–17 квіт. 2024 р.). Київ: Наук.-дослід. ін-т публіч. права, 2024. С. 136–139.

АНОТАЦІЯ

Федоренко А. В. Адміністративно-правові засади державного регулювання ринку страхування. – *Кваліфікаційна наукова праця на правах рукопису.*

Дисертація на здобуття наукового ступеня кандидата юридичних наук за спеціальністю 12.00.07 «Адміністративне право і процес; фінансове право; інформаційне право». – Науково-дослідний інститут публічного права, Київ, 2025.

У дисертаційному дослідженні наведено теоретичне узагальнення та нове вирішення наукового завдання, яке полягало в тому, щоб з'ясувати сутність та особливості адміністративно-правових засад державного регулювання ринку страхування, на основі аналізу позитивного вітчизняного й зарубіжного досвіду розробити науково обґрунтовані пропозиції та надати рекомендації, спрямовані на вдосконалення правових та організаційних засад здійснення відповідного регулювання.

Визначено поняття та розкрито особливості ринку страхування України. З'ясовано сутність, зміст та особливості державного регулювання ринку

страхування. Виокремлено принципи державного регулювання ринку страхування. Схарактеризовано правове регулювання державного регулювання ринку страхування та встановлено місце в ньому норм адміністративного права. Окреслено адміністративно-правові інструменти державного регулювання ринку страхування. Встановлено коло суб'єктів державного регулювання ринку страхування та визначено особливості їх адміністративно-правового статусу. Узагальнено зарубіжний досвід державного регулювання ринку страхування та опрацьовано можливості його використання в Україні. З'ясовано особливості державного регулювання ринку страхування в умовах воєнного стану. Опрацьовано напрями вдосконалення правових та організаційних засад державного регулювання ринку страхування.

Ключові слова: страхування, ринок страхування, державне регулювання, принципи, правове регулювання, адміністративне право, адміністративно-правові інструменти, адміністративно-правові форми, методи, суб'єкти, зарубіжний досвід, правовий режим, воєнний стан, вдосконалення, правові засади, організаційні засади, адміністративне законодавство.

SUMMARY

Fedorenko A.V. Administrative and legal principles of state regulation of the insurance market. – *Qualification scientific work in the form of a manuscript.*

Dissertation for the degree of candidate of legal sciences in the specialty 12.00.07 «Administrative law and process; financial law; information law». – Scientific Institute of Public Law, Kyiv, 2025.

The dissertation study provides a theoretical generalization and a new solution to the scientific task, which was to clarify the essence and features of the administrative and legal principles of state regulation of the insurance market, and based on the analysis of positive domestic and foreign experience, develop and provide scientifically substantiated proposals and recommendations aimed at improving the legal and organizational principles of implementing the relevant regulation.

The concept is defined and the features of the insurance market of Ukraine are revealed. The essence, content and features of state regulation of the insurance market are clarified. The principles of state regulation of the insurance market are highlighted. The legal regulation of the state regulation of the insurance market is characterized and the place of administrative law norms in it is established. The administrative and legal instruments of the state regulation of the insurance market are outlined. The range of subjects of state regulation of the insurance market is established and the features of their administrative and legal status are highlighted. The foreign experience of state regulation of the insurance market is summarized and the possibilities of its use in Ukraine are worked out. The features of state regulation of the insurance market in conditions of martial law are clarified. The directions of improvement of the legal and organizational principles of state regulation of the insurance market are worked out.

Keywords: insurance, insurance market, state regulation, principles, legal regulation, administrative law, administrative and legal instruments, administrative and legal forms, methods, subjects, foreign experience, legal regime, martial law, improvement, legal principles, organizational principles, administrative legislation.